

STAGIU DE CERCETARE LA ROMA

Pe parcursul anilor 2008–2010 am beneficiat de o bursă de cercetare și formare postuniversitară „Vasile Pârvan” la Accademia di Romania din Roma. Prestigioasa instituție din Valle Giulia a fost înființată în anul 1922, la inițiativa lui Vasile Pârvan, sub numele de Școala Română de la Roma (în paralel, Nicolae Iorga pune bazele Școlii române de la Paris – Fontenay-aux-Roses). Sediul actual, inaugurat în 1933, a fost ridicat sub conducerea arhitectului Petre Antonescu, costurile lucrării fiind susținute de Banca Națională a României, iar terenul fiind pus la dispoziție de către Guvernul italian, contra unei chirii simbolice (1 liră pe an). Primul director al Școlii a fost fondatorul ei, iar până în anul 1947, când autoritățile române hotărâu închiderea instituției, i-au urmat în funcție G. G. Mateescu (1927–1929), Emil Panaitescu (1929–1941) și Scarlat Lambrino (1941–1947). Vreme de 20 de ani Academia a ramas închisă, clădirea degradându-se treptat. La intervenția statului italian, care amenința cu recuperarea terenului, se reiau lucrările de restaurarea a acesteia, astfel că va fi redeschisă în anul 1969, sub numele de Biblioteca Româna de la Roma. Începând cu anul 1990, așezământul și-a schimbat din nou statutul, redevenind Academia Română din Roma. În momentul de față, există cel puțin trei foruri care diriguiesc (de *iure*) activitatea acestei instituții: gestiunea este încredințată Ministerului Afacerilor Externe, în vreme ce activitățile sale sunt coordonate de Ministerul Educației, Tineretului și Cercetării (partea de studiu și cercetare) și de Institutul Cultural Român (partea de promovare culturală)¹.

Încă din perioada interbelică, Școala de la Roma a acordat burse în domeniul arheologiei, istoriei, filologiei și al artelor frumoase. Membrii Școlii au fost alesi dintre cei mai buni licențiați ai universitatilor române (București, Cluj, Iași, Cernăuți). Evoluția ulterioară a acestor stipendii este strâns legată de cea a instituției care îi nutrește. O reînnoire episodică a acestei tradiții s-a petrecut la începutul anilor '70; dar abia în anul 1997, eforturile lui Marian Papahagi în această direcție s-au materializat, într-un context politic și cultural favorabil. Astfel că, în zilele noastre, Accademia găzduiește, în bună parte, pe titularii acestor burse, precum și pe numeroși studenți sau cercetători din importante instituții din țară.

În ceea ce mă privește, am candidat pentru obținerea unei burse de cercetare „Vasile Pârvan” cu un proiect intitulat *Ritrovamenti monetali negli insediamenti romani dal Medio e Basso Danubio durante il periodo del Principato*. Lucrarea a fost coordonată de către domnul Virgil Mihailescu-Bîrlița, din partea română și de către domnul Giovanni Gorini de la Università di Padova, din partea italiană. Durata consistentă a stagiului de bursă (20 de luni) mi-a permis să-mi stabilesc numeroase obiective de-a lungul șederii mele la Roma (și o bună parte din ele sper că le-am îndeplinit).

În primul rând am încercat să-mi completez baza informativă în cât mai multe direcții, în vederea îndeplinirii angajamentului de bursă, dar și a unor proiecte aflate în curs de desfășurare. Prin urmare, cea mai mare parte a timpului am dedicat-o documentării în principalele biblioteci din Roma. Numărul acestora este unul impresionant, astfel că le voi menționa succint, pe cele mai importante: cele ale școlilor străine (în special Deutsches Archäologisches Institut Rom, École Française de Rome, American Academy in Rome, The British School at Rome, dar și Escuela Española de Historia y Arqueología en Roma, Academia Belgica etc), cele ale Universităților („La Sapienza”, „Tor Vergata”, „Roma Tre”) sau ale Institutelor de cercetare din Roma (Istituto Italiano di Numismatica, Istituto di Archaeologia e Storia dell'Arte, Pontificio Istituto Orientale sau Soprintendenza Archeologica).

Profitând de accesul constant la fondul generos de publicații de specialitate din aceste biblioteci am fost interesat, în general, de domeniul numismaticii antice (romane, grecești sau barbare) și, în mod particular de problematica descoperirilor monetare din așezări. În acest sens, am încercat să realizez o bază de date care să cuprindă descoperirile monetare din principalele situri din zona limesului renan și dunărean; în fiecare dintre situații, atunci când a fost posibil, am căutat să corelez documentul numismatic (lista de monede a unui sit) cu informațiile arheologice (tipul de sit, contextul descoperirii).

---

¹ Principalele informații despre istoricul Accademiei di Romania din Roma apar pe site-ul acestei instituții <http://www.accadromania.it/accademia.htm>.

În decursul celor doi ani petrecuți în Italia am avut prilejul de a reîntâlni și de a cunoaște mai mulți specialiști, deopotrivă numismați și arheologi. Deosebit de fructuoase și constructive s-au dovedit a fi, în special, contactele cu profesorii de la universitățile din nordul Italiei (domnii Giovanni Gorini, Michele Asolati și Bruno Callegger de la Università di Padova și Museo Bottacin, doamnele Anna Lina Morelli și Emanuela Ercolani Cocchi de la Bologna, domnii Adriano Savio și Ermanno Arslan de la Milano, Andreea Sacocci de la Udine, Carlo Poggi de la Modena), dar și cu cercetătorii din Roma (în special cei de la Istituto di Numismatica – doamna directoare Sara Sorda, Anna Maria Liberati de la Museo della Civiltà Romana, Lucrezia Ungaro, de la Museo dei Fori Imperiali). Aceste legături s-au materializat în utile discuții, sugestii, confruntări de opinii, dar și în demararea unor proiecte comune, cu o finalitate concretă (organizarea unor manifestări științifice, elaborarea unor studii de specialitate, în colaborare sau inițierea unor schimburi de publicații cu Institutul nostru).

Stagiul de documentare la Roma mi-a facilitat accesul la cele mai recente cercetări din domeniul arheologiei și numismaticii antice. Iar una din modalitățile importante de contact cu aceste rezultate a reprezentat-o participarea la numeroase conferințe, simpozioane sau workshopuri organizate, cu regularitate, de către principalele instituții universitare și academice din acest centru. Voi puncta doar două cazuri particulare, relevante pentru tema proiectului meu acolo. Primul dintre ele îl reprezintă un workshop dedicat celui mai mare tezaur monetar antic cunoscut, descoperit în anul 1981, în Libia, la Misurata (în apropiere de *Leptis Magna*). Depozitul conține 108.000 de monede (*nummi* din perioada de început a tetrarhiei) și a fost încredințat spre studiu statului italian. Investigația acestei descoperiri implică o echipă internațională multidisciplinară, urmărindu-se realizarea unei baze de date cu piesele în format 3D, precum și numeroase analize fizico-chimice non-distructive.

Cea de-a doua manifestare la care mă voi referi este un Convegno – cu titlul „La numismatica per l’archeologia – l’archeologia per la numismatica” – organizat de către Accademia di Romania, în colaborare cu Museo dei Fori Imperiali, în zilele de 4–5 iunie 2010. Lucrările au reunit, deopotrivă, specialiști italieni și români, din domeniul numismaticii și al arheologiei. Tematica comunicărilor a fost una bine definită și s-a axat pe urmărirea relațiilor pe care le generează studiul monedei în context arheologic, în diferite perioade: datarea straturilor arheologice, moneda ca „terminus post-quem”, corelarea instrumentului numismatic cu alte artefacte databile sau non-databile. Intervenția mea s-a referit la descoperirile monetare din castelele Daciei romane (*Coin finds in the military settlement of Roman Dacia*). În cadrul aceluiași colocviu a existat și o sesiune dedicată prezentării principalelor apariții editoriale numismatice, din cele două țări. În momentul de față se încearcă alcătuirea unui volum al manifestării, în colaborare cu Universitatea din Padova, în prestigioasa *Collana* coordonată de către Giovanni Gorini, *Numismatica Patavina*. Personal, sper ca acest dialog de anvergură, pe care l-am inițiat, între specialiștii numismați italieni și cei români să continue, cel puțin la aceiași parametrii.

O autentică instruire și delectare intelectuală mi-a prilejuit vizitarea obiectivelor importante istorice, arheologice și artistice din capitala Italiei și din vecinătatea ei. Enumerarea lor în cadrul acestei prezentări ar putea părea redundantă, astfel că mă voi limita la câteva observații punctuale.

Prin prisma pregătirii profesionale, am acordat o atenție sporită principalelor situri arheologice de epocă romană: Foro Romano, Colosseo, Pantheon, *Domus Aurea*, Terme di Caracalla, Circo Massimo, Palatino, *Ara Pacis Augustae*, Parco di *Via Appia*, Villa Adriana etc. Din aceeași perspectivă am privit, într-o primă fază, majoritatea muzeelor aparținând de Soprintendenza Speciale per i Beni Archeologici di Roma, de Vatican sau pe cele private. Menționez doar colecțiile numismatice impresionante aflate în Museo Nazionale Romano (Palazzo Massimo), Museo Numismatico della Zecca Italiana sau Musei Capitolini.

Am reușit, de asemenea, să vizitez numeroase alte situri arheologice, din diverse epoci, aflate pe tot cuprinsul Italiei, atât din regiunea Lazio, cât și din Campania, Veneto, Trentino-Alto Adige, Lombardia, Emilia-Romagna etc. Majoritatea acestor vizite au avut un caracter privat, dar, deosebit de utile s-au dovedit excursiile de studiu organizate în cadrul Accademiei di Romania, la inițiativa domnului Director, Prof. Dr. Mihai Bărbulescu. Acestea s-au desfășurat periodic și au vizat importante situri arheologice din Roma și din Italia (Pompei, Cerveteri, Castelli Romani, Perugia, Assisi, Spoleto, Terni etc.). Cu prilejul unei asemenea vizite de documentare, am prezentat colegilor bursieri complexul de monumente de pe *Collis Palatinus*.

Acest stagiul de documentare la Roma a însemnat, în primul rând, prețioase câștiguri profesionale, o oportunitate deosebită pentru acumulările științifice cantitative (informaționale) cât și pentru cele calitative (metodologice). Mulțumesc, încă o dată domnilor profesori care mi-au sprijinit candidatura, precum și colegilor ieșeni, foști bursieri, pentru informațiile prețioase pe care mi le-au oferit cu generozitate.